

AZ UTOLSÓ VELENCEI—MAGYAR SZÖVETSÉG 1848—1849-BEN.

A magyar kormány adriai terveit a negyvenes évek végén, két csoportba lehet osztanunk.

Az első a szép remények korszaka, mikor Kossuth 1846-i felhívása és a „Tengerre magyar“ jelszó szellemében, a kormányra került liberális párt és abban Kossuth pénzügy-miniszter, az ország szívéből, Budapestről, Fiumén keresztül kereste a bekapcsolódást a világ szabad nemzeteinek társágába.

Nem lehet bizonyos elfogódás nélkül olvasnunk azokat a tervezetéseket, melyek 1848 tavaszán és nyarán, Fiumén keresztül Dalmácia megszerzésére és egy adriai magyar flotta építésére vonatkoztak; és amidőn e tiszta idealizmus zászlóbontását szemléljük, csodálkozva látjuk, miért hagyták az adriai tervék zászlóvivői megoldatlanul az Adriához vezető horvát kérdést és mint távolodott az el hova-tovább egyre jobban a reálpolitikától. Ugyanakkor, amidőn Budapesten Dalmácia csatlakozására számítanak, elfelejtik azt, hogy az adriai út Zágrábon át vezet; hogy a horvát-magyar kérdés megoldása hiányában mások sorakoztatják fel a horvátokat és vezetik őket, a helyett, hogy ők segítenék Magyarországot az Adria felé, — Budapest ellen.

Jellachich báró horvát bán hadjárata 1848 őszén egy osztrák támadó hadjáratban olvadt fel, mely a kormányt védekezésre szorította és a Tisza mögé kényszerítette. Debrecenből nézve tehát, az adriai viszonylat már nem a szép tervek napsütötte oázisa volt; csupán arra nyújtott az lehetőséget, hogy a magyar ügy érdekében, az osztrák-horvát front mögött, az olasz függetlenségi mozgalom felhasználásával, lehetővé tegye a tiszai osztrák támadóvonal gyengítését.

Azok a magyarok, magyarbarát olaszok és dalmaták, akik az Adrián rekedtek, vagy a magyar ügyért dolgozva félniök kellett az osztrák hatalom őrszemeitől, Budapest helyett Velence felé tekintettek, hol egy maroknyi felkelő csapat a régi Velence hagyományait feltámasztva, 1848 március óta kitartóan küzdött az osztrák túlerő ellen.

A magyar kormány adriai politikájának második fázisa tehát egy olasz-magyar együttműködés megteremtése volt a közös ellenség, az osztrák katonai hatalom ellen, melynek oldalvédei akkor nyugaton olasz, keleten magyar földön állottak és egyforma súllyal nehezedtek a velencei és a debreceni kormányok védővonalaira.

Velence élén Manin Dániel ügyvéd állott, ki 1848 március 22-én az osztrák helyőrséget távozásra bírta és Szent Márk köztársaságát proklamálva, diktátorként vitte az ügyeket 1849 augusztus 24-ig, mikor a kapitulációt elfogadni nem akarván, önkéntes száműzetésbe ment.

A hosszú védekezés Velencét az osztrák hatalom ellenségeinek gyűjtőhelyévé tette, hol az osztrák csapatok magyar hadifoglyaiból magyar légió alakult. Bár a köztársasági kormány egész működési köre csupán a városra és közvetlen környékére szorítkozott, a tenger közelsége lehetővé tette, hogy az osztrák blokádvonalon keresztül, kisebb hajókkal a külvilággal is összeköttetést létesítsen. Ez az összeköttetés azonban hovatovább egyre szűkebbre szorult azáltal, hogy az Anconát megszállva tartó franciák és az Ancona előtt állomásozó francia hajók Bonaparte Lajos Napoleon elnökké választása óta, ki a konzervatív hatalmak támogatásával akarta helyzetét megszilárdítani, Ausztria érdekeinek jóindulatú támogatására kaptak utasítást.

Ezzel a Debrecen-velencei összeköttetés a gyakorlatban csupán egyesek bravúrjaira szorítkozhatott.

A bravúrok terén is a legbravúrosabbnak, Braticz János dalmát hajóskapitány adriai szereplése bizonyult, kiről eddig csupán annyit tudunk, hogy a magyar kormány nevében ő kötötte meg Duinoban, 1849 május 20-án, Pasini Lajos velencei megbizottal, azt a velencei-magyar szövetséglevelet, melynek közelebbi megvilágításával és vonatkozásaival az alábbiakban foglalkozni akarunk.

A szövetséglevelet első ízben Planat de la Faye, Manin Dániel emlékiratainak kiadója, 1860-ban Párisban tette közzé,¹ hol még abban az évben Irányi Dániel és francia munkatársa, Chassin is lenyomatták a magyar szabadságharerről írt összefoglaló munkájokban,² mint azt a szerződéslevél elején magunk is megemlítjük. Utánok Radaelli olasz ezredes, a velencei forradalom történetírója közölte azt 1865-ben anélkül, hogy egyéb okiratokkal kiegészíteni tudta volna, egyedül Kossuthnak április 20-án Debrecenből Manin

¹ *Planat de la Faye P.*: Daniel Manin. Documents et pièces authentiques laissés. 2. kötet. Paris, 1860.

² *Irányi-Chassin*: Histoire politique de la révolution de Hongrie, 1847—49. 2. kötet. Paris, 1860.

hoz intézett levelével bővítvén ismereteinket, ami feltevésünk szerint az egész magyar-velencei akció kezdetét jelentette.³

Csupán ezeket az okiratokat ismeri Vigevano Attila olasz ezredes is, ki 1924-ben az 1859-i olaszországi magyar légió történetéről írt munkájának bevezetésében az 1848-i olasz-magyar kapcsolatokról megemlékezik.⁴

A szabadságharc angol kapcsolataival foglalkozván fel-tűnt előttem az a körülmény, hogy a párisi magyar ügynökség Teleki László gróf vezetése alatt sok olyan ügyirattal rendelkezett, melyek Debrecenben ismeretlenek voltak, mert az odajutás reménytelensége következtében egyenesen Párisba irányították őket, honnan az ügynökség működési köre Londontól Turinon keresztül Konstantinápolyig kiterjedt, mert pl. Karacsay grófot Teleki helyezte át Turinból a török fővárosba. Az 1848—49. külügyi adminisztrációnak tehát a valóságban két központja volt és azok az ismeretlen címzésű levelek, melyeken „Gróf Úr“ jelzés van, kétségtelenül a párisi ügynökség vezetőjéhez voltak intézve.⁵ Az alább közölt 4. számú okirat e szerint szintén Teleki László grófhhoz írt jelentés volt, mely tőle Pulszky Ferenc londoni ügynökhöz került, és annak egyéb irataival együtt jelenleg a Pulszky-féle gyűjteményben, a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában található.

A korabeli levelek egynémelyikében említés történik azon összeköttetésről is, mely az Adriától az albán hegyeken keresztül vitte a magyar postát a belgrádi szárdinai konzulátus útján Debrecen felé, ami nyilvánvalóvá teszi, hogy a debreceni kormánynak mily nehézségekkel kellett, a külfölddel való összeköttetést munkálva, megküzdnie.

Bratich János alábbi levelei mindkét útirányról érdekes felvilágosítást nyújtanak.

Bratich személyét illetőleg meg kell említenünk, hogy a dalmát születésű Bratich már 1848-ban, Ragusából, összeköttetésben állott a fiumei magyar kormányzósággal és Fiumén keresztül Budapesttel. Dalmácia visszacsatolásának gondolatát ő terjesztette és népszerűsítette; annak meghírsülése után pedig a helyzettel meg nem alkudva hajóra szállt

³ *Radaelli C. A.*: Storia dell' Assedio di Venezia, 1848—1849. Napoli, 1865.

⁴ *Vigevano A.*: La legione ungherese in Italia, 1859—67. Róma, 1924.

⁵ Kötelességemnek tartom e helyen megemlíteni, hogy e szerint a Hadtörténelmi Közlemények 1925-i évfolyamának 531-dik oldalán közölt, Londonban, 1849 febr. 15-én kelt Kayser Albert-féle levél szintén a Párisban tartózkodó Teleki László grófhhoz volt intézve.

és a magyar lobogót felvonva, hónapokon át egymagában képviselte a magyar államot az Adria vizein.

Hajóját, melyet „magyar nemzeti galettának“ nevez, „Irinyniek“ hívták; legénysége dalmatákból és magyar katonaszökevényekből állott. Bratic h magát „a magyar kormánynek a velencei ideiglenes kormány mellett működő diplomáciai-katonai ügynökének és követének“, „olaszországi és adriai meghatalmazott ügynökének“ nevezte, ami világosan mutatja, hogy az 1848 május 20-i duinói szerződés-levelben lefektetett velencei-magyar szövetség valami formában mégis létező erő volt. Bratic június 15-i levele a 17-ik, június 22-i levele pedig a 19-ik folyó vagy iktató számot viselvén, e szerint feltehetőleg kiterjedt hivatalos levelezése volt és a hátralevő két hónap alatt e levelek száma talán még meg is szaporodott. Esetleges felfedezésük a magyar történetírásra nézve nem kis fontossággal bírna.

A június 22-i levél egyébként egymagában is érdekes betekintést nyújt az adriai magyar tengeri haderő működésébe és a velencei-magyar szövetség elért hatásának titkaiba.

Bratic mindenekelőtt sajnálattal panaszolja el Teleki László grófnak, hogy Párisba küldött 3., 8. és 13. számú jelentéseire választ nem kapott; május 31-én Anconából küldött szóbeli üzenetére, sem pedig két utolsó, Korfuból küldött levelére, mert e miatt kénytelen útra kelni, holott éppen most az archipelágusban, görög felszerelőinél kell tartózkodnia. Ez sejteni engedi, hogy Bratic egyrészt hivatalos jelentéseit Párisba irányította, másrészt pedig hadifelszereléseit görög kereskedők útján szerezte.

A katonai helyzet szerinte kedvezőtlenre fordult, mert az osztrák csapatok a szárazon már Ancona felé közeledtek, a francia állomáshajó parancsnoka, Belwese pedig az osztrákok iránt annyira jóindulatú semlegességet tanúsított, hogy e pillanatban lehetetlenné tette az „Irinyniek“, hogy az Velencébe befuthasson. Feltehetőleg tehát előbb sikerült Velencében járnia, mit az eddig ismert források nem engedtek sejteni, sőt inkább azt mutatták, hogy Bratic a szövetségi szerződést Velencén kívül kötötte meg és hogy a szövetség maga is papíron maradt.

Braticnak ily körülmények között nem maradt egyéb választása, mint hogy Ancona előtt elhaladva, Korfuba vitorlázzék. Útközben a dalmát szigetek közé futott, hol szerteszét osztrák helyőrségek voltak. Ez nem akadályozta meg őt abban, hogy Lesina, Lissa, Spalato, Cattaro és Budua utcáin, éjnek idején, embereivel, megfelelő számban szét ne szórassa Kossuthnak az olasz földön harcoló magyar katonákhoz intézett manifesztumát. A felhívás következté-

ben 19 magyar katonaszökevény kéredzkedett az „Irinyre“. Bár mindenütt statárium és csapatmozdulatok voltak észlelhetők, Braticz a jelekből ítélve azt a benyomást nyerte, hogy a dalmát szigeteken kevés emberrel még lehetett volna kísérni egy sikeres rajtaütést. Az „Irinyi“ azonban oly kicsiny volt, hogy a magyar menekültek is alig voltak rajta elhelyezhetők.

A rajtaütésről szólva, csatolja június 15-i proklamációját, melyet Trieszt városához intézett és amelyben az Adriát a magyar kormány nevében zár alá helyezte és az osztrák hajókat elkobzással fenyegette meg. A hatást illetőleg megjegyezte, hogy a május 20-i velencei-magyar szövetségi szerződés hírére a trieszti tőzsdét pánik fogta el.⁶

Nagyon várja egyébként a „Kossuth“ és a „Bem“ érkezését és sajnálattal jelenti, hogy eddig még sehol sem látja őket. Brown és Molond angol kapitányokról, akik talán e két hajót vezényelték vagy akik Velencét csempészet útján élelemmel ellátni szokták vagy készültek, a legnagyobb elismerés hangján nyilatkozik. A két kapitány Maltában tartózkodott, honnan Braticz egy elhagyott albán kikötőbe (Buccintróba) hívta őket, honnan általuk élő állatokat akart Velencébe szállítani.

A nála levő 7500 forintnyi, osztrák bankjegyben levő pénzt nem tartja elégnek e vállalkozásokra, pedig még a magyar katonaszökevényeket is szeretné Velencébe juttatni.

Külön kiemeli segéd tisztjének, Ferrari Károly olasz menekült tisztnek érdemeit, ki minden ellenszolgáltatás nélkül ajánlotta fel szolgálatait a magyar ügynek és kinek megjutalmazását kéri.

Kossuthoz Albánián és Bosznián keresztül küldött postát.

E korfui levél tehát igen érdekes betekintést nyújt az adriai harcokba és jelentékenyen kibővíti az eddig gyéren ismert dolgokat.

Braticz további sorsát nem ismerjük, csak a szabadságharc leverése után olvassuk a Magyar Hirlapban, hogy a melegvérű dalmata Bukarestben spanyol követnek adta ki magát és osztrák fogságba került. Kalandorvére bármily szomorú sorsot is juttatott neki: ő volt az, ki 1849-ben hónapopo-

⁶ Márki Sándor tehát tévedésben volt, amidőn azt hitte, hogy a máj. 20-i szerződéslevelével július 3-án Anconában kelt és máj. 20-án, Duinoban lett antedatálva. (*Márki Sándor: Magyar uralom az Adrián, Budapest, 1915. 38. l.*) Braticz ugyanis jún. 22-i jelentésében a szerződésre hivatkozik: „L'effet moral qu'a produit le traité conclu par moi avec le Gouvernement Provisoire de Venise a été surprenant.“

kon át egymaga lengette büszkén az Adrián a magyar zászlót, melynek színei megdobbantották a magyar szíveket és megfélemlítették az ellenséget.

A vonatkozó akták tehát a legnagyobb mértékben megérdemlik, hogy azokat a feledésből megmentjük és bár részben, ismételten leközljük őket.

I.

1849 április 20. Debrecen. Kossuth Lajos kormányzó Manin Dánielhez, a velencei köztársaság diktátorához. — Közli Radaelli C. A. ezredes: *Storia dell' assedio di Venezia 1848—1849. Napoli 1865. 458. l. és Vigevano Attilio ezredes: La legione ungherese in Italia, 1859—1867. Róma, 1924. 5. l.*

Kossuth bejelenti kormányzóvá történt megválasztását és hangsúlyozza érdekközösségüket az osztrák elnyomás ellen.

„Debreczin, 20 aprile 1849.

Eccellenza,

Gli movimenti ben conosciuti dell' anno decorso, il tradimento della dinastia austriaca verso l'Ungheria, infine e principalmente l'invasione dei russi, chamati dalla Casa d'Austria contro i propri sudditi, hanno deciso l'Assemblea nazionale d'Ungheria, sedente a Debreczin, a proclamare la totale indipendenza del paese.

Nello stesso tempo il sottoscritto ha l'onore di essere nominato ed installato stato ungherese ed in questa qualità capo supremo del potere esecutivo.

Il sottosegnato si fa un dovere ed un piacere di comunicare questi avvenimenti a V. E., sperando che la repubblica di Venezia coltiverà le realizzazioni di amicizia, che uno scopo comune e comuni interessi reclamano fra i governi di due popoli liberi ed indipendenti, e combattanti tutte e due contro la stessa tirannia.

Il sottoscritto coglie questa occasione per pregare il signor Presidente di accettare l'assicurazione della più alta stima e distinta considerazione.

Luigi Kossuth.“

II.

1849 május 20. Duino. A magyar-velencei szövetség szerződéslevele. — Kivonatossan közölték Irányi-Chassin: *Histoire politique de la révolution de Hongrie, 1847—49. II. kötet. Paris, 1860. 481—84. l. és Planat de la Faye P.: Daniel Manin. Documents et pièces authentiques laissés. II. kötet. Paris, 1860. 261. l. Egész terjedelmében közölték Radelli C. A. ezredes: *Storia dell'assedio di Venezia. 1848 1849. Napoli, 1865. 329—31. l. és Vigevano Attilio ezredes: La legione ungherese in Italia, 1859—1867. Róma, 1924. 6. l.**

Bratich János magyar és Pasini Lajos velencei kormány megbízottak szerződéslevele magyar-velencei védőszövetség megkötése és a magyar és velencei tengeri haderők együttműködése iránt.

„Duino, 20 maggio 1849.

Il sottoscritto Giovanni Bratich, agente plenipotenziario diplomatico e militare d'Ungheria presso i differenti stati d'Italia, incaricato d'affari speciali presso il Governo di Venezia, da una parte, ed il signor Ludovico Pasini, agente plenipotenziario del governo di Venezia, dall'altra, dopo avere cambiato i loro rispettivi poteri che urono trovati in regola, divennero alle seguente convenzione:

1° Un alleanza offensiva e difensiva è conchiusa fra lo Stato d'Ungheria ed il Governo provvisorio di Venezia. Nessuno dei due stati potrà stipulare un patto o trattato di pace qualsiasi col nemico comune, senza il concorso e l'approvazione dell' altro;

2° Quest'alleanza essendo assoluta, le forze di terra e di mare dei due Stati dovranno agire di concerto, ovunque il comune interesse lo esigesse. Il comando delle forze navali riunite spetterà all' ufficiale più elevato in grado, sia che questo ufficiale appartenga all' Ungheria od a Venezia. Se il comandante delle forze navali veneziane fosse del medesimo grado che il comandante delle forze navali ungheresi, il comando della flotta riunita toccherà al più anziano in grado di questi due ufficiali;

3° All' arrivo delle forze navali ungheresi, che lo Stato d'Ungheria si propone di far comparire e di armare nell' Adriatico, queste forze agiranno di concerto con le forze navali dello Stato di Venezia, ed il comando delle forze riunite sarà dato come è disposto dall' articolo 2°. Il Governo di Venezia avrà cura di portare al completo tanto il personale che il materiale e tutto ciò che sarà necessario alle forze navali ungheresi. Per questo personale egli erà di preferenza fra gli ufficiali e marinai che sono al suo soldo, gli originari di Fiume e del litorale ungherese;

4° Tutte le spese relative all' armamento ed alla manutenzione delle navi ungheresi staranno a carico dell' Ungheria; le spese per i bastimenti veneti al carico di Venezia;

5° La Stato d'Ungheria si propone di fare il più presto possibile, secondo le circostanze della guerra, una potente diversione strategica dalla parte dell' Adriatico. Il Governo di Venezia si impegna dal suo canto di aiutare con tutte le sue forze di terra e di mare disponibili e con tutti i mezzi che sono in suo potere, le operazioni dell' armata ungherese;

6° Tutti i militari ungheresi attualmente disseminati in Italia, saranno ricevuti a Venezia ed incorporati nella Legione ungherese al soldo di Venezia. Questa legione sarà al suo completo allorchè avrà raggiunto il triplo della sua cifra attuale. Del di più sarà formato un deposito armato alle disposizione ed a spese del Governo Ungherese. Il Governo di Venezia si incaricherà incasso di bisogno di trasportare queste truppe sul litorale ungherese;

7° Tutte le armi che lo Stato d'Ungheria giudicherà conveniente depositare a Venezia, saranno a cura ed a spese del Governo provvisorio di Venezia conservate, e disposte in maniera da potere essere sbarcate sul litorale ungherese o sulla costa d'Italia, tosto che una colonna dell' armata ungherese comparirà sulle rive dell' Adriatico;

8° Lo Stato d'Ungheria, riconoscendo i sacrifici che Venezia

ha fatto per la causa d'Italia, le fornira nel più breve spazio di tempo, a titolo di sovvenzione di guerra, una somma di denaro e questa sovvenzione sarà rinnovellata di tempo in tempo sino al termino della guerra.

La presente convenzione, segnata dai suddetti agenti plenipotenziari, fatta in doppia copia, avrà la forze ed il valore di un trattato solennemente concluso.

Giovanni Bratich, in nome del governatore e presidente dello Stato d'Ungheria.

Lodovico Pasini, in nome del Governo provvisorio di Venezia.

III.

1849. június 15. Az „Irinyi“-hajó fedélzetén. Bratich János magyar meghatalmazott jegyzéke a trieszti kereskedelmi érdekelt-ségekhez az adriai partok zár alá helyezéséről. — Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában, Pulszky Ferenc levelezése között. Kiadatlan. Bratich sajtókezű másolata.

„État de Hongrie
N° 17.

Agence Diplomatique Militaire et Legation
près le Gouvernement Provisoire de Venise
à Bord de la Golette Nationale Hongroise =
Iri = dans l'Adriatique ce 15 Juin 1849.

Circulaire au Commerce.

Le Gouvernement National Hongrois a chargé et autorisé le Soussigné comme son agent Plénipotentiaire en Italie et dans la Mer Adriatique a aider le Gouvernement de Venise dans son heroique resistance contre le commun ennemi avec tous les moyens permis par le Droit de Gens, et par l'esprit de Justice et de Magnanimité que anime le Gouvernement Hongrois.

Un de ces moyens sera de nature a pouvoir allарmer le commerce maritime de l'Adriatique: mais comme ce la n'entre pas dans les vues politiques ou militaires du soussigné, ainsi pour eloigner tout équivoque et faux alarme il a l'honneur de declarer que le commerce maritime dans l'Adriatique ne sera gené *en aucune manière* par les navirs (sic!) armés Hongrois except dans les cas qui suivent.

1re. Lorsqu' un bâtiment marchand autrichien a Voile ou a Vapeur transporte des munitions ou d'autres objets de guerre, ou effets appartenants au Tresor Autrichien.

Le transport de militaires e[t] d'Employés

du Gouvernement Autrichien sera également considéré comme une infraction de la neutralité commerciale.

2me. Excepté égal[e]ment tout Bâtiment Autrichien au Bord du quel se trouvât un armement en Canons, Armes, et Equipages plus fort de ce que de notoriété publique en temps de paix appartient a un Bâtiment Marchand. Les Armes et les Munitions, a l'exception d'un Canon du calibre en dessous de huit, et de dix fusils, seront toujours confisquées.

3me. Vapeurs au Bâtiments a Voile Autrichiens qui transporteraiet Dépêches pour les Autorités civiles ou Militaires ennemies seront également confisqués.

4me. Les Navires Autrichiens les quels malgré d'avoir été prevenus de ne pouvoir entrer dans en port contre le quel fussent déjà en progrès des opérations militaires, voulussent persister d'y entrer, seront sur le champ confisqués ou detruits.

En faisant au commerce [de...Trieste] cette communication, le Soussigné doit prier les Directeurs de la Bourse d'en informer le Public Marchand au moyen des Journeaux (de Lloyd et l'Observateur) dans le delai de 3 jours après la réception de la presente. Dans le cas échéant le Soussigné sera contraint, malgré lui, a conclure que le corps marchand refuse la neutralité commerciale qu'on lui offre, en consequence de quoi le Soussigné agira conformement a cette conviction.

Agréez Messieurs... l'assurance de la plus parfaite estime et consideration.

Signé J. Bratich
pour copie conforme
Bratich."

IV.

1849. június 22. Korfu, Bratich János magyar meghatalmazott jelentése (Teleki László) grófhhoz az Adriai-tengeren foganatósított rendszabályokról. Az anconai francia állomáshajók nem engedik meg az érintkezést az osztrákoktól körülzárt várossal. Magyarbarát izgatás a dalmáciai helyőrségekben. A május 20-iki szerződés hatása. A „Kossuth“ és „Bem“ hadihajók érkezését várja, Ferrari Károly menekült olasz tiszt jó szolgálatai a magyar ügy körül. — Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában, Pulszky Ferenc levelezése között. Kiadatlan. Bratich sajátkezűleg írt jelentése Teleki László gróf párisi magyar követhöz.

„M. le Comte
N^o $\frac{19}{4}$

Le défaut de reponse a mes communications N^o $\frac{3}{1}$ $\frac{8}{2}$ $\frac{13}{3}$ [et a quelque mot privé en date 31 Mai de Ancone], mais particulièrement [sic!] des deux dernières expediées de Corfou, me jette dans une position tellement embarrassante que je crois de mon devoir de me mettre en voyage la plus tôt possible. Mais comme il sera necessaire que je reste quelque jour (sic!) parmi les Armateurs Grecs dans l'Archipel; j'estime bien faire en vous participant, Mr le Comte, les mouvements que je viens d'exécuter dans ces derniers jours.

Ancône venant de jouen jour plus serrée par les Autrichiens; et le Commandant Belwese de la Station Française ayant en connaissance que le Ministère Barrot est confirmé, il commença a pousser ses delicatemens de neutralité a *outrance* au point de rendre dans le moment impossible ma rentrée a Venise non seulement mais aussi après tout ce que lui doit avoir été notifié sur mes relations avec cet Officier Superieur, il m'empêche de communiquer personnellement avec la Ville. Sous de telles circonstances il ne me restait d'autre parti que de fréter le seul Bâtiment neutre disponible, savoir le Brigantin Français = Lyonel = Capit. Armand = et aller en trace de l'Erīni; Donnera son Commandant les instructions relatives et continuer mon chemin a Corfou dans l'espoir de trouver quelque dépêche.

Vailà aussi quelque mot [sic!] sur la croisière que j'ai ordonné à la Erīni = Dans chaque Port on se trouve une garnison Austro-Hongroise, savoir Lesina, Lissa, Spalato, Cattaro et Budua, furent en qualité distribuées et serrées, de nuit, dans les rues maintes copies de l'Ordre-Proclamation du Président Gouverneur a nos troupes en Italie. 19 hommes se sont en consequence refugiés a Bord de l'Erīni. Mais la petitesse de ce navir [sic!], et son faible armament nous oblige seulement [à la lettre] de pouvoir faire cela en Contrabande Politique Cependant une Flotte n'aurait pû alarmer davantage l'ennemi. Partout renfors, changemensts de garnisons, Lois martiales etc. En attendant en Dalmatie le mécontentement est tel en particulier

dans les Isles, que si j'eusse eu des moyens sequences très graves. Ainsi jusqu'a ce mode mains militaire qui aurait porté des consequences très graves. Ainsi jusqu'a ce moment j'ai seulement bien préparé le terrain!... Sur quoi j'aurai l'honneur de Vous donner Mr le Comte, des details a vive voix.

L'effet moral qu'a produit le traité conclu par moi avec le Gouvernement Provisoire de Venise a été surprenant. La nouvelle parvenue a Trieste l'escompte sur les Banc-notes et *primes* en espece augmenta de 11% tardisqu'a Venise la valeur de son Papier augmenta le 25% fut il de le plus grande que le subside pecuniaire soit défini le plus possible.

Vous avez, Mr le Comte, deja observé tout ce que a d'avantageux ce traité pour nous; il suffit de savoir que fut cette transaction qui empecha la chute de Venise, et l'énorme importance que dans le moment actuel cette combinaison faire certainement me pardonner si j'ai interpreté largement les pouvoirs generaux qui m'ont été accordés.

Venise occupe ⁴⁰ _m hommes de mer et de terre de l'ennemi, les quels journallement dans le terrain qu'ils sont obligés d'occuper, sont decimés, et jusqu'a ce que Venise se soutient toutes les conquêtes Autrichiennes en Italie sont bien precaires.

Les „Kossuth“ et „Bem“ ne se voyent encore. Ms les Capit. Brown et Molond je les connais parfaitement comme hommes de Parole et Soutenus par mes amis d'Angleterre et d'Amerique je ne doute pas les voir paraître. Un moment avant je leur ai envoyé a Malte l'invitation *d'entrer* dans le Port desert de l'Albanie, savoir a *Buccintrô* et j'ai pris les mesures necessaires afin de pouvoir d'ici donner de vivres pour Venise. Pour encourager ces expeditions j'ai été obligé d'accorder quelque recompense. En un mot, Mr Le Comte la petite somme de 7000 fns en grande partie en Bancs-Notes Autriche; que j'ai porté avec moi je l'ai non seulement depensée; mais j'ai aussi contracté des engagements personnels sous hypothèque de presque tout ce que je possede. La plus déchirante chose pour moi c'est de voir par tout une quantité de réfugiés Hongrois pour lesquels j'ai remédié dans le Traité avec Venise; mais dans l'état

de Blocus dans lequel se trouve cette Place. il est bien difficile de l'y faire parvenir.

Du rapport ci joint relatif a neuf d'entre eux, Votre Seigneurie très-Illustre verra a quels dangers, et infames traitements ces malhereux s'exposent pour pouvoir réjoindre nos glorieux Drapeux [sic!].

Je vous accompagne aussi Mr Le Comte copie de la notification faite a la Bourse de Trieste afin que si Vous les croyez appropos Vous la rendiez publique. Je ne doute pas que ce document aura l'effet d'une Bombe das la-très-fidèle Ville et gue l'escomte des papiers Autrichiens s'en ressentira d'un autres 10%.

J'ai trouvé bon de nommer en cette Place le Sr Charles Ferrari ancien Officier et Refugeé Italien comme mon chargé-Agent; Je vous en rends Mr le Comte [sic!] informé, afin que s'il etait necessaire Vous pouviez Vous valoir aussel des services de ce Sr le Sr Ferrari offert courtoisement ses services gratuitement par amour de notre cause; mais come [sic!] la situation n'est pas une *sine-cura*, il sera juste que le Gouvernement en outre des remerciemens lui accorde une com petence.

J'ai expédié un Express par terre ronte d'Albanie et Bosnie avec mes respectueux rapports au Gouverneur-President. Je Vous invite, Mr le Comte, avoir la bonté cependant en toute occasion d'expedier copie de mes communications aussi a notre Ministre des Affaires Etrangeres.

J'aprofite, Mr le Comte, de la favorable occasion pour vous presenter les sentiments les plus sincers de mon estime, et affectueuse consideration.

Corfou ce 22 Juin 1849.

Jean Bratick."
Dr. Horváth Jenő.